

A'
TSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FELSÉG^o
É N G E D E L M É V E L,

Nro 13.

Költ Bétsben, Kis-Afzsz. Havának (Auguftusnak)
 12-dik napján 1796-dik Elztendőben.

Hadi Környülállások.

Bonapartéról sokféle hírek kezdettek ke-
 rengeni Bétsben. A' leg-újjabb *Velentzei*
 Levelek azt írják felöle, hogy 13-ad
 magával egygyütt, a' *Velentzei* földön,
Guosdanovits Generálisunk által el-fogat-
 tatott. *Cervoni* Generális neveztetik a' véle
 el-fogattak között. — De még lehet ezen
 történeutről gondolkodni azon okból, hogy
Borgo-forte íratik az el-fogatás helyének,
 a' hová minekutánna el-foglaltatott az a'

Miéink által, vízfőzsa nem térhetett volna különben *Bonaparte*, hanemha szökve: hogy pedig az előtt el nem fogattatott: az nyilván ki teszik a' *Mántuai* Komendánsunknak F. M. L. Gróf *Canto d' Yrles*nek Tudósításából, mely szerént, *Jósef* Fő-Hertzeg Magyar Lovas Reg. béli *Klein* Alhadnagy *Borgoforté*hoz küldettetvén *Rukawina* Generálisunk által, egy tsomó Lovassággal 's egynehány Horvátokkal, a' Lakosok között is fegyverkeztetett fel némelyeket, kiknek segítségével, egy *Frantzia* Komiszfáriust, tíz Tisztet, és 300 Közembert el fogott. — Hasonlóképpen *Governolóban* Kapitány *Montegazza*, egyesítvén tizenkét Stabs-Dragnyosokkal a' Polgár Katonaságot, 200 *Frantziákat* fogott. *Jósef* Fő-Hertzeg' Hufzár Reg. béli Kapitány *Barkó*, *St. Michael di Borconál* 60-t. Stabs-Dragnyos-Kapitány *Mack* pedig, két *Frantzia* Inspectorokat, két Secretáriusokat, két Adjunctusokat, és 20 Katonákat fogott *Augustus'* első napján.

Hat hetekig állotta körül *Mántuát* az ellenség, mely idő alatt, estek el részükről: *Antal* Fő-Hertzeg Reg. béli Al-Hadnagy *Baus*, Első *Karlstadt*i Batalionbéli Al-Hadnagy *Platissa*, és 118 alsóbb rendű Katonák. Meg-sebesedtek 14 Tisztjeink, és 381 alsóbb rendű Katonáink. Az el-fogattak' és el-tüntek' száma 87-re ment.

A' Frantziák közzül, fogott el *Mántuai* Őrizetünk, 5 Tisztet, 's 87 alsóbb rendű Katonákat, részszerént a' 16-dik Júliusi ki rontásakor; részszerént pedig Júl. 18-dik éjtzakáján, a' midőn *Rukawina* Generálisunk 3-szor verte vízfíza az erőszakoskodó ellenséget. Az említett éjjel nem kevés kárt okoztak némely *Mántuai* épületekben az ellenség' golyóbisai.

Júl. 20-dikán fel-kívánta *Bonaparte* *Mántuát*, de sikeretlenül: hanem tsak ugyan abban meg-egyezett mind a' két Fél, hogy az Ispotályok felé ne vettessen golyóbisokat: mely tzélnak el-érése végett fekete zászlók tétettek ki az Ispotály-épületekre.

Júl. 27-dikénn reggel 2-szor; 29-dik Júl. ban pedig 3-szor törekedett erőszakosan bé-rontani az ellenség *Mántuába*: de mindég vízfíza-verettetett *Rukawina* Generálisunk által.

Július' utolsó éjtzakájánn 11 óraker vettették a' Frantziák eg-utóljára bombijaikat és tüzes golyóbisait *Mántuába*: az után folyvástvaló szekér-zörgés hallattott? Reggelre pedig tökéletes tsendesség lett: mert el-osontott nagy sietséggel az ellenség, hátra-hagyván minden ostromkészületeit.

Mántua' védelmezésének plánumját, Ingenieur-Májor Gróf *Orlandini* készítette volt.

(Egy *Bresciai* Levél közöltetett vé-
lünk, mely ma érkezett, 's azt írja: hogy
Brescia' el foglalásának alkalmatosságá-
val, *Gvosdanovich* Generálisunk' fogságába
esett *Bonaparte* sebesen, 9 más Tisztek-
kel, 3 Hadi Kommisszáriusokkal, és 36
Stábális Tisztekkel egyetemben.)

Jourdan, Júl. 30-dikán a' *Schweinfurt* meljéki verekedésbenn, oly előre ta-
lált menni, hogy a' Ts. K. Katonáság ál-
tal el-fogattatott; hanem egy lovas Rege-
ment által, mely, tüstént segítségére sie-
tett, ismét vissza-szabadított. Beteg
vólt Júl. 31-dikén, 's helyette *Kleber* Ge-
nerális kormányozott.

A' *Moguntziai* Örizet' (Garnizon) szá-
ma, 14 és 15 ezer között vagyon; mely
Népnek több része felénél, Imperiális Ka-
tonaságból áll. A' Komendáns *Neu* Ge-
nerális, ki, a' Váron kívül megszűre ki-
terjedt Erösségeket le-rontatta; hogy így,
a' vezérlése alatt lévő népet ne kénytelenít-
tessen sokféle szaggatni; hanem egészszenn
egygyütt tarthassa azt, a' tulajdonképpen
való Várnak védelmezésére. A' mely La-
kosoknak nem vólt különös okok, hogy
Moguntziában maradjanak: meg-monda-
tott még Júl. 19-dikén, hogy el mehet-
nek. Ki is mentek, és a' leg szélsőbb Strá-
zsáig el-kísértettek Katonák által.

Moguntzia mellett, a' *Hechtsheimi*
sántzokat meg-támadták a' *Frantziák*, Júl.

29-dikén reggeli 4 órakor, 's három ízben törekedtek azokba bé-rontani, de mind annyiszor visszaverették. Veszteség-jeket, 800 emberre teszik a' Tudósítások.

Frankfurtból Aug. 1-ső napján: — „A' múltt éjtfzaka, nagy lármával adatott jel a' Fr. Seregnek, hogy álljon talpra 's induljon. Alkalmatosságot szolgáltatott erre a' *Kaszszeli* Garnizon, mely újjonnan ki tsapott, 's nyert a' Frantziáktól hét ágyúkat, és fogott közzülök egynehány százat.“

Würzburg Vára, 14-dik Júliusban lépett egy hofzizas kapitulátzióra a' Frantziákkal.

A' *Frankóniai* Kerület' részéről, Báró *Eckard* küldődött el *Jourdan* Fr. Vezérhez, Fegyvernyugvás végett: és nyugtató Választ kapott.

Regensburgban a' Német-Birodalmi Gyűlés, *Seckendorff* és *Grosz* Bárókat oly Deputátusoknak választotta maga kebeléből Júl. 29-dikén, kik által meg-kérje a' Fr. Generálisokat, hogy *Régenzburg* Városát, mint a' Német-Birodalom' közönséges Gyűlése' ülő-helyét oly tekintetben tartsák, mint neutrális Várost. A' Frantzia-Országgal békességben élő Udvarok' Ministerjeiktől vettek Bátorság-Leveleket a' nevezett Deputátusok, és már előre jelentést tett felölök a' Frantzia Generálissághoz, Gróf *Bernstorff* nevű Tagja a' *Pruszsziai* Követségnek.

Forcheimba Júl. 30-dikánn, 1100 Ts. K. gyalogok mentek bé, és 200 Lovasok, száz ágyúkkal, melyeket, mindjárt a' bátyákra hordtak. A' sántzak 's a' Vár kiülő részeinek erősebbítésében 800-an kezdtek foglalatoskodni. Oda szállította által Gróf *Wartensleben* is a' fő-quártélját.

Az *Eszlingeni*; *Türkheimi*; *Tingendorfi* és *Schorndorfi* verekedésekben, melyek, 21-dik Júliustól fogva 25-dikig történtek, két Fő-Hadnagyaink, és 94. alsóbb rendű Katonáink hullottak el. Egy-egyik Fő-Hadnagy, *Andrizky* nevű, a' *Kinszky* Ferentz Regementjéből; a' másik pedig *Bayer*, a' *Kinszky* könnyű Lovasai között való volt. — Sebet kaptak 14 Tisztjeink és 548 alsóbb rendű Katonáink. A' 3-dik Slavóniai Reg. béli Oberster *Terlich* és Fő-Hadnagy *Prella*, nem különben d' Alton Reg. béli Kapitány *Schwarzer*, közöttök vagynak a' sebeseknek. — Az el tűntek' száma 165-re ment, kik között egy Tiszt sinsen.

A' *Württembergi* Hertzezség' Örökösét, d' *Anthou* nevű Ts. K. Ingenieur-Major mentette meg a' Frantzia fogságba való eséstől: minekokáért a' Hertzegtől meg is jutalmaztatott a' Katonai Érdem' Rendjének tziémerével, Júl. 12-dikénn *Schorndorf*-ban.

Hogy az *Anspachi* és *Baireuthi* Hertzegséget meg-örizhesse a' *Pruszsziai*

Király a' had' vizfontagságaitól; újj Táblákat állíttatott fel a' szélekre, ily Ráírásokkal: *Territorium Borussicum. Feudum Borussicum.* Némely helyekre Huszár-tsoportok is rendeltettek.

A' *Saxóniai Választó-Hertzeg*, egy Jelentést tétetett Júl. 26-dikán közönségesse, melynek summája oda megy ki: hogy Ő Vál. Hertzege, tsupán úgy részesült hadban, mint egy, a' Német-Birodalom' Rendjei közzül; továbbá, hogy Ő V. Hertzege, több ízben sürgette maga részéről a' Német-Birodalomnak *Régenburgi Gyűlésében* a' Békesség-kötést, a' mint ez tudva lévő dolog; és végre, hogy most is, midőn Ő V. Hertzege, fegyveres népének egy részét ki állítja a' maga Tartományainak széleire, nem különben a' véle egyet értő *Felső-Saxóniai Rendek'* Birtokaiknak is széleire, éppen nem azzal a' tzéllal vagyon, hogy meg-támadjon valakit, hanem hogy óltalmazza a' maga jószágát, és Rendtársaiét a' kik között Első.

Elegyes Tudósítások.

A' Fr. Országba visszsa-kívánkozó Kiköltöztek' száma, meg-haladja a' 30 ezret. De a' Direktórium nem hamarkodik az efféle kívánságoknak meg-rostálásával. Egy hónap alatt, sok, ha negyvenben szententziát hoz. Amaz esméretes nevű

Beaumarchais ki-törlődött [már a' Kiköltöztek' laistromából, és *Párisban* vagyon: mivel meg-mutatta, hogy Ő, közönséges dologban küldődött vólt külföldre.

A' *Helvétziai* Tudósítások, tíz ezerre teszik azon Fr. Kiköltöztek' számát, kiknek meg-mondatott, hogy okvetetlenül el takarodjanak a' *Helvétziai* földről. Az a' hír felölök, hogy viszfza-költöztek *Frantzia-Országba*, 's nevezetessenn annak déli részeibe. Akartak vólna sokan közzülök *Nagy-Britanniába* menni: de a' *Helvétziai* Anglus Követ *Wikham* Úr, egynek se' adott paszszust.

A' *Párisi* Legények, bajuszkákat és fzőke vendég-hajakat (parókákat) kezdnek most viselni. A' Dámák ellenben ismét a' magok tulajdon hajokat viselik, melyet hátúlról tsak együgyü módra felhajtva szoktak a' fejeken lévő hajhoz foglalni.

Ángliábann, a' kutyáktól való taksa fizetés, sok kutyák' halálával kezdődött el. Most a' *Caniculai* napokat, kutyaveszés' napjainak lehetett vólna ott el nevezni.

Onegliában az ott lévő *Frantzia* Kommisszarius' Secretáriussa, egynehány Katonákkal együtt tsak el tűnt egyszer: annak-utánna. egy föld alatt való bółtozatos üregben találtattak meg hóltt testeik hegyes kardokkal által szúrdálva.

Magyar Ország.

A' *Budai* Tudósítások 28-ra teszik azon Házak' számát, melyek ott, a' *Vízi-Város*-nak úgy nevezett Saletrom-útfájában elégték e' folyó Hónapnak 3-dikán délután.

Zimomból Júl. 28-dikán: — „Anynyira el-hatalmazott már *Belgrádbann* a' peflis, hogy húsz és harmincz Személyek is hálnak el benne naponként. A' leg-főbb Kereskedők, részszerént falukra, részszerént erdőkbe vették magokat. A' mely portékák innen által szállítódtak *Belgrádba*: ismét vízfizta-takarítottak onnan. Kalmárjaink, kik, egy időtől fogva, kereskedésbéli dologban, a' Török földön tartózkodtanak; részszerént az ide való, részszerént a' *Pántsovai* tiszttúló-házakhoz futottak, a' hol 28 napokat tartoznak, az újabb rendelések szerént el tölteni. Ezen Embereinktől értjük, hogy a' *Duna'* hofszában számos Török Katonaság szállítódik *Vidintől* (*Bodontól*) felfelé, és falukra oszlik; de *Belgrádba* is indultak némely Seregfzakaifok.“

Rátzkevíből Júl. 26-dikán: — „Kívántam ezen *Város'* régi történeteit magában foglaló *Protocollumból*, egy, Közönséget illető jegyzését az akkori *Város'* Jegyzőjének közleni, mely ez: „1723. §. 4. Meg-jegyzésre méltó az is; hogy ezenn 1723-dik esztendőben nem

hogy a' Duna bé-állott volna, de a' mi nagyobb, oly gyönyörűséges és mindeneknek tsudáلكozásokra méltó időekkel múlt el a' Tél minden részeiben tőlünk, hogy jéget ingyen sem láttunk, sem pedig hóval, vagy (a' mint a' téli napoknak természetek) kemény szelekkel nem terheltettünk, úgy hogy nyárnak lehet inkább mondani a' telet, vagy is tavasznak; hogy sem mint télnek. — Bö esztendő is vólt ez; mert egy mérő búzát lehetett venni a' kinek kellett, a' tisztábbat 75 dron, az alább valót 50 és 40 dron, sőt alább is; az árpának és zabnak mérőjét hol 15 dr. hol ismét a' hol már drágább vólt 20 dron, még pedig az öreg mérővel. Ebben az esztendőben, a' Duna-meljéki Helységekben nagy föld-indúlások is vóltak 's a' t. “

„A' közelebb múlt tél is szintén oly lágyan folya le mint a' le írt esztendőbéli, mert itt még senki sem emlékezik arra, hogy a' Dunába le vert karók, melylyeken függő kötélnél fogva esik az által-járás, a' jég miatt másik esztendőre is megmaradtak volna; az idén pedig azon karók állanak, melyek még tavaly tavaszszal le-verettettek. — A' lágy és jó télnek, jó nyarát remélttük miis a' télen; de valamint a' mostani esztendő' tavaszszal, az 1723-dikkal, hideg és szeles vóltára nézve ellenkező vólt, úgy a' nyara is ellenkező, mert itt, (leg-alább a' mi birtokunk-

ban lévő határookban) nem csak bővség nem lesz olyan mint a' le-íratott, vagy csak olyan is a' minéműt a' mostani időkhöz képest reménylettünk; de a' közepfizerőségüt is alig üti fel az esztendő' jósága, mivel a' gabonáink igen soványak, sőt a' melylyek valaminek látszattak is szalmájokra nézve kivált az Ősziek, igen soványan töltik a' mérőt, 's tsekélyen fizetnek. — Az 1723-dik esztendőbéli telet követte föld-indulás a' Duna-meljékén; most pedig különbözőfelé tsapások; ugyan is hogy egyebeket el-halgassak, a' múlt Szombaton itten szomszédságunkba fekvő *Makárdi* 's *Helység*' határába oly szörnyű szeles és jeges eső vólt, hogy a' mint harmad nap múlva is lehetett látni, az eső által meg-jukíttatott földön 'akkora jukakat tsapot, a' melyekbe egy nagy tyúk tojás könnyen belé fért vólna, és ez fellette sűrűn lévén, úgy tapasztaltatott a' Lakosok által, hogy a' hüllott jég mind göröngyeges vólt, mint a' tölgy-fán termeni szokott guba. — Temérdek károkat is tett osztán ezen írtóztató égi-háborúval egybe-köttetett jeges-eső, mert azon kívül, hogy sok nyúlakat, szárnyas állatokat ki-végzett a' Világból, vagy megbénntott, vagy vakított; sok szegény adózó embereket keserves sírasra fakasztott, mert a' búzáikat, melyek még lábon állottak,

a' tavasziakat pedig, úgymint árpát, zabot, kölest, kukoritzát, egyáltaljába mind úgy el-verte a' jég, hogy boldog időben a' sok százakból álló marha tsorda által le gázolt kövér Tarló nem alább való azoknál. Így tselekedett a' szöllejeknek is egy részével, és leve szegényeknek mind a' szüretjek, mind az aratássok 's takarodások egyszersmind Canicula' kezdetével. — Ezen tsapás által okozott károknak betsüje, vagy is tsudállása tegnap esett meg. Ugyan ezen jeges-esső, a' Szigetségből a' Duna' mentiben fekvő helységekre általmenvén, a' Gasi, Dömsödi, 's a' t helységek birtokaikban lévő határokon is sok károkat tett. “

„Nálunk kevés essők járván, sem kukoritzá, sem kertbéli zöldségek az idén nem teremnek, úgy hogy az egy gabonában való termést (mely szintén úgy soványan vagon) ki-vévén; mindenre nézve, gyarló az elztendő ekkoráig. Hanemha még mostanában esső lesz, alig ha a' legjobb Kertész-afszonyaink is Csalló-közre nem szorúlnak télre való kápaftáért; azonban még is egy a' vígafztalásunk, hogy t. i. még eddig inkább alá szállott, mint sem felyebb ment volna mind a' búza, mind más életnek az árra. Ennek oka az: mert leg-szükebb még is a' pénz. “

Béts.

Fels. Urunknak különös engedelmeből, és a' Bétsi Érseknek Migazzi Cárdirális-

nak buzdítására, nagy Gyülekezést takarodott tegnap, reggeli 4 órakor protzeszfióval a' Sz. István' Templomába, a' hol egy kis Mise után alkalmatosság fzerént való prédikáció tartatott a' Néphez, mely onnan a' *Paulánusok'* Temploma felé indulván; ott is hasonlóképpen egy rövid oktatást halgatott: 's onnan egész a' línéáig, harangszó alatt folytatta a' protzeszfiót, oly sokasággal, a' melynek számát többre lehet tenni öt ezernél. A' línéánál némelyek kotsikra ültek; de a' nagyobb rész gyalog maradt, 's úgy utazott ajtatzkodva *Mária-Tzél* felé.

Béts Városának különbkülönbféle rendű Lakosai, egy Szabadseregnek fel-állítása eránt meg-kérték Ő Felségét, ki is ezen kérést, méltóztatott el-fogadni, és már telt is egynehány százra, a' szabad akarattjokból magokat fegyverfogásra felajánlott Személyek' száma. Ezen Vitézek, a' Tartományon belől, 's annak széleinn víszik végbe azokat a' kötelességeket, melyeket más időben a' reguláris Katonáság telyesít. Úgy hozvann a' szükség magával, szembe fognak az ellenséggel is szállani. Lesznek közöttök olyanok, kik valamint most eleinten, saját költségeken formálják által magokat Katonákká, úgy továbbra is zsoldot nem kívánnak, hanem magok pénzinn katonáskodnak; lesznek továbbá olyanok, a' kik, magok

fzerzik ugyan bé magoknak az első Ka-
tonai készületeket, hanem annakutánna,
zsóldot, a' közönséges Kaszszából fognak
kapni; lesznek végre olyanok is, kik,
mind ruhát, mind fegyvert, mind zsóldot,
közönségesből kapnak. — Ha Dicastériá-
listák állanak ezen Seregbe: vizfsza-nye-
rik mostani characterjeket és fizetteseket,
a' Szabad-sereg' el-öfzlásakor; valamint,
ha Stipendiumon lévő Tanulók fognak
fegyvert, majd ha ismét folytatni fogják
tanulássokat, ismét ki jár a' most el ha-
gyott Stipendiumjok; a' Mesterlegények
pedig, kik Tagjaivá lesznek ezen pátrió-
tai Seregnek, meg-térvén a' vitézkes-
ből, polgári just nyernek, 's Mesterembe-
rekké is ingyen lesznek. — Némely Mél-
tóságok, nagy summa pénzt ajándékoztak
ezen Szabad-sereg' fel-állításának fundu-
sául.

* * *
* * * * * *

*A' Tudományok' Olasz-Országi állapotjá-
ról való Előadásnak folytatása.*

A' számos és nevezetes Könyves-há-
zak, szép alkalmatosságot nyújtanak Olasz-
Országban a' Bibliographiára. Ama' ne-
vezetes Bibliothecárius *Fossi*, ki adta har-
madik részét, ily tizmű Munkájának: Ca-
talogus Codicum Seculo 15 impressorum
in Bibliotheca Magliabechiana. A' Go-

thai Hertzeg, azon híres *Heidelbergai* Co-
 dexnek Le-írását, melyet ki-mondhatat-
 lan szorgalmatossággal 's hasonlatossággal
Spaletti Apátur le-írt, ennek Örökösleitől
 meg-vette. Az Iffjabb *Adelung* is, Cardi-
 nális *Zelada* Római Első Minister' enge-
 delméből 's kegyességéből némely régi
 Kéz-írásoknak Mássait Német-Országba
 hozta magával *Rómából*. A' Topogra-
 phia egy azon munkák közzül, melylyek-
 ben leg-helyesebben foglalatoskodnak az
 Olasz Tudósok. A' föld alatt találtatott
 régi épület-omladékoknak és mai fenn ál-
 ló Városoknak különös le-írásai ezt nyil-
 ván bizonyítják. *Angelo Fabroni*, a' *Pi-
 sai* Universitás' Históriájának három részét
 adta ki mostanában, mely igen nagy gon-
 dal 's jó ízzel vagyon ki-dolgozva. A'
Sforza Famíliá, egy magános Historikus-
 sát találta *Ratti* Apáturban; valamint *Ma-
 chiavel*, nemes szabadsággal 's részre-haj-
 lás nélkül ítélő ditsérőjét *Cavaliere Bal-
 delli* nevű Pátriotájában (Földijében). Az
 újabb utazások' Le-írásai között, tsupán a'
Bertola Úrét lehet említeni, ki most a'
Rajna' partjain tett utazását 's észbevé-
 lit ki-adta, de ezek nem mindég a' leg-
 helyesebbek, így p. o. *Neuwied*ről mondja,
 mely, a' Tolerántziája által nagy előmene-
 teleket tett a' szép egyességben, 's vagyon
 keresésben. *Tanta multiplicata di Culti
 debba produrre a poco a poco un fermento*

fatale alla Stordita, e al riposo di qual paese. Noha az Olaszoknál száma nints a' mindennemű Versek' írásának: mert a' *Canzoni, Sonetti Ditirambi* etc. az egészére is ezen Nemzetnek, mind tudva való ez *Metastasió*ról is, oly szükségesek, mint a' falat kenyér: még is kevessek jönnek ki most, melyek csak a' középízerőséget is el érnék. A' *Cicerone* nevű híres költemény által régen esméretes *Passeroni*, nem régen ki-adta Verseinek kilentzedik részét, életének kilentzvenedik esztendőjében *Májlá*ndban, 's az Elöljáró bevezében ígéretet tesz, hogy folytatni fogja Munkáját. *Maffei Merope* jének születésétől fogva, az Olasz Szomorú játékok, tsupán a' régi Görög Tragédiákhoz alkalmaztattatnak. Ilyen a' Gróf *Arrivabene* által ki-adatott *Electra* is. *De Rossi* Úr, egy olvasásra méltó Könyvet adott ki, melyben az Olasz Teátrumok' Helyreállítójáról *Goldoniról* igen dicséretesen emlékezik, 's helyes észbevételeket tesz a' Comédiák' szerzéséről. A' több Poëtai Munkák között emlékezetre méltó még: egy *Siciliai* nevezetesen *Palermói* származású 's a' 16-dik Századbann élt *Volgarnera* nevű Tudós által fordított Versei *Anacreonnak*, melyek most a' Görög Textussal együtt ki-nyomtatattak, jeles meg-jobbításával a' Görög Textusnak, melynek kézzel írott Originaljai ugyan csak *Palermóban* találtattak.